

УДК: 35.351:35.352

Драгомирецька Наталія Михайлівна

професор кафедри філософських та соціально-політичних наук Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, доктор наук з державного управління, професор

МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В АСПЕКТІ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

Анотація. У статті наведено огляд методів реалізації проектів, спрямованих на суспільно-економічний розвиток, що запроваджуються громадськими організаціями. Наголошено на результативності таких методів за останні 20 років.

Ключові слова: громадські організації, проект, управління проектами, методи реалізації проектів громадськими організаціями.

Драгомирецкая Н.М. Методы реализации проектов общественными организациями в аспекте влияния на общественно-экономическое развитие государства

Аннотация. В статье излагается обзор методов реализации проектов, которые направлены на социально-экономическое развитие и внедряются общественными организациями. Сделан акцент на результативности таких методов за последние 20 лет.

Ключевые слова: общественные организации, проект, управление проектами, методы реализации проектов общественными организациями.

Dragomyretska N.M. Methods of realization of projects public organizations in aspect of influence on socioeconomic development of the state

Annotation. In this article the review of methods of realization of projects which are directed on social and economic development have been stated and analysed by public organizations. The emphasis is placed on productivity of such methods for last 20 years.

Keywords: public organizations, the project, management of projects, methods of realization of projects public organizations.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Питання активності громадських організацій через запровадження різнопланових методів впливу на розвиток суспільних процесів є актуальним останні 20 років розвитку України як демократичної держави.

Нормативно-правовими актами з 1991 р. до 2007 р. діяльність громадських організацій та інших інститутів громадянського суспільства

характеризувалась як вагомий важіль впливу на процеси суспільного та політичного розвитку держави.

З 2007 р. більший наголос робиться не лише на участі громадських організацій у розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів з питань, що стосуються суспільно-економічного розвитку держави, інтересів широких верств населення, прав і свобод людини та громадянина, а й на здійсненні громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади; громадському моніторингу; експертизі; поданні органам виконавчої влади експертних пропозицій; утворенні спільних консультативно-дорадчих та експертних органів, рад, комісій, груп; виконанні спільних проектів інформаційного, аналітично-дослідницького, благодійного і соціального спрямування; наданні громадськими організаціями соціальних послуг; ознайомленні широких верств населення з формами його участі у формуванні та реалізації державної політики; забезпеченні своєчасного публічного реагування на пропозиції та зауваження громадськості [1; 2].

Для 2012 р. характерним був аналіз ситуації щодо розвитку громадянського суспільства, у якому провідну роль відіграють громадські організації, що не мають доступу до державної фінансової підтримки та вітчизняної благодійної підтримки, а їх потенціал у сфері надання соціальних послуг населенню не використовується [3]. Також відзначається рівень суспільно значущої добровільної активності громадян [3]. Як один із шляхів створення більш вільної діяльності громадських організацій розглядається можливість ведення ними господарської діяльності, а також спрощення процедури реєстрації [4].

Утім у всіх нормативно-правових актах ідеться про незадовільний стан розвитку громадянського суспільства, його впливу на процеси суспільно-економічного розвитку держави, розбудову демократичного суспільства, використання власних прав і можливостей розвитку інститутів

громадянського суспільства, зокрема громадських організацій.

Це визначає *наукові завдання* щодо результативності проектів, програм і заходів, що використовуються як громадськими організаціями, так і органами влади для розвитку громадянського суспільства, побудови дієвої взаємодії, спрямованої на досягнення конкретних результатів суспільно-економічного розвитку держави: визначення рівня впливовості проектів громадських організацій; класифікація методів реалізації проектів громадськими організаціями, спрямованих на суспільний розвиток; аналіз залежності громадських організацій від нормативно-правової бази в аспекті спрямованості своєї діяльності і використання методів і форм роботи з громадськістю і владою.

Практичні завдання стосуються вироблення нового підходу до використання методів реалізації проектів громадськими організаціями, розширення діапазону методів й отримання від їх використання вагомого суспільно значущого результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує багато наукових досліджень щодо розвитку, формування та діяльності громадських організацій у контексті проблем державного управління, зокрема В. Авер'янова, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, З. Балабаєвої, В. Бебика, О. Гуменюк, В. Князева, А. Колодій та багатьох інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Є перспективи в розгляді результативності використання методів реалізації проектів громадськими організаціями, спрямованих на вирішення суспільно-економічних завдань розвитку держави.

Формулювання цілей статті. Відповідно постають *завдання* статті: продемонструвати динаміку змін методів реалізації проектів громадськими організаціями протягом останніх 20 років; підкреслити їх низьку результативність щодо впливу на суспільство; акцентувати увагу на відсутності методів соціального проектування в арсеналі громадських

організацій попри низку навчальних курсів, проведених зарубіжними фахівцями. Отже, на меті показати повторюваність і обмеженість методів, які використовують громадські організації під час реалізації проектів, спрямованих на суспільно-економічний розвиток.

Виклад основного матеріалу. Аналіз методів, що використовувалися громадськими організаціями під час реалізації власних проектів протягом останніх 20 років, продемонстрував таку картину: з 1991 до 1997 рр. найбільш актуальним для громадських організацій було спрямування на використання методів щодо отримання донорської допомоги. Деякі фахівці зазначають, що Україна за 20 років отримала понад 6 млрд. дол. «донорської допомоги» [5]. 1999-2000 рр. здебільшого характеризуються активізацією громадських організацій щодо отримання грантів на створення інформаційно-консультаційних центрів [6].

З 2001 р. громадські організації переважно роблять наголос на методах і формах переконання за допомогою дебатів [7]. 2002 р. популярним стає моніторинг [6]. 2003 р. характеризується розробкою громадськими організаціями та запровадженням у дію прозорих процедур щодо отримання інформації про чинні та плановані проекти; забезпеченням організації форумів щодо результатів упровадження проектів, найкращих практик, пілотних ініціатив, зокрема через мережу Інтернет; спрямованістю на надання панівної ролі місцевим громадам у визначенні пріоритетів та запровадження ініціатив для забезпечення сталого розвитку [5]; підтримкою мережі соціальних організацій для підвищення ефективності надання соціальних послуг місцевим громадам [6]; виборчими проектами [8].

2004 р. демонструє участь громадських організацій у політичному житті: політичну активність, спрямованість на формування в населення свідомого вибору, зокрема політичного [6]; підтримку моніторингових

коаліцій громадських організацій з боку міжнародних фондів; проведення робочих зустрічей; звернення до керівництва країни; прес-конференцій; круглих столів; навчальні семінари; висвітлення інформації, засідання, обговорення [8]. Окрім того, популярною є ідея суспільного адміністрування через контроль за забрудненням навколишнього середовища через надання інформації владі; проведення моніторингу; інспекцій; контроль над ресурсами; демонстрації, мітинги протесту; письмові звернення через ЗМІ; письмові звернення до політиків; створення організацій; випуск бюлетенів, брошур тощо.

Уважалося, що результатом такої діяльності має стати: розвиток адміністративного клімату, у якому більш відкритою стає бюрократична система; надання головної ролі спільноті і громадським організаціям у діалозі між владою, бізнесом тощо з повагою до влади та її політики; стимулювання кампаній щодо вдосконалення власних досягнень у галузі поліпшення навколишнього середовища [9].

Також наголошувалося на забезпеченні діалогу за участі громадян переважно на місцевому рівні у формах відкритих сесійних засідань і відкритих громадських слухань для: підвищення знань громади про демократичне врядування за участі громадян за допомогою освітніх заходів; мобілізація громад і створення різноманітних організацій, що базуватимуться на принципах самоврядування та самозабезпечення в сфері створення та надання послуг; забезпечення врядування за участі громади для забезпечення верховенства права, безпеки громад і рівного доступу до правозахисної системи; підготовки та розробки за участі громади місцевих планів розвитку через регулярні місцеві збори [10].

Проекти щодо поліпшення життя через діяльність громад реалізовувалися шляхом навчання представників ініціативних груп суб'єктів державного управління основ інформування та залучення спільноти до процесу ухвалення політичних і програмних рішень

(тренінги, інформаційні кампанії, видання, консультування, розробка місцевих планів дій для кожної громади з урахуванням думок цільової групи тощо) [11].

2005 року актуальною стає активність громадських організацій щодо отримання грантів на вирішення соціальних проблем громади [6], що продовжує основні форми діяльності дев'яностих років минулого століття. Спостерігається спрямованість на навчання представників громадських організації технології проектування іноземними фахівцями (Велика Британія, Польща, Канада та ін.). Уважалось потрібним навчити українських громадських діячів технології складання і просування малих проектів задля демократизації України [12], також створення коаліцій громадських організацій як рівноправного партнерства.

2006 р. багатьма громадськими організаціями наголошується на запровадженні іноземного досвіду розвитку громадянського суспільства в Україні. Для цього проводяться міжнародні конференції, підготовка лідерів молодих українських організацій в іноземних організаціях, тренінги, семінари, індивідуальні консультації, практика в іноземних громадських організаціях [13]; інтерактивні вправи, спрямовані на зміну стилю роботи органів державної влади [14]; ознайомлення державних службовців України зі стандартами соціальної політики Європейського Союзу та формування практичних навичок щодо їх запровадження через інтерактивні вправи, тренінги [15]; навчання щодо використання низки методів ухвалення рішень самими громадянами, вироблення рішення та ухвалення законів за участі громадян, проведення референдумів, виявлення права народної правотворчої ініціативи, народного вето, звернення громадян у письмовій та усній формі із законодавчими пропозиціями, проведення громадських акцій з метою вплинути на законодавчий процес, лобістської діяльності, діяльності спеціальних консультативно-дорадчих органів (робочі групи, громадські ради тощо),

публічних громадських обговорень, проведення парламентських, комітетських та інших громадських слухань, конференцій, семінарів, форумів, круглих столів, зборів, зустрічей із громадськістю, громадських приймалень, теле- або радіодебатів, дискусій, діалогів, інтерв'ю та інших передач теле- і радіомовлення, телефонних «гарячих ліній», засобів електронного урядування; вивчення громадської думки (проведення плебісцитів, соціологічних досліджень і спостережень (опитування, анкетування, контент-аналіз інформаційних матеріалів, фокус-групи); запровадження спеціальних рубрик у друкованих та електронних засобах масової інформації; проведення експрес-аналізу коментарів, відгуків, інтерв'ю, інших матеріалів у пресі, на радіо та телебаченні для визначення позиції різних соціальних груп; опрацювання та узагальнення висловлених у зверненнях громадян зауважень і пропозицій; проведення аналізу цільової інформації, що надходить до спеціальних скриньок тощо [16].

2007 р. популярними стають проекти щодо запровадження електронного урядування разом із місцевою громадою [6]. Окрім того, спостерігається спрямованість програм і проектів на підтримку громадянської активності молоді, зокрема щодо її активності як громадян Європейського Союзу, що передбачає: розвиток солідарності та толерантності серед молоді з метою виховання соціальної згуртованості в Європейському Союзі; побудову взаєморозуміння між молоддю різних країн; формування якісного розвитку систем підтримки активності молоді та потенціалу організацій громадянського суспільства у сфері молодіжного життя; підтримку європейської співпраці в молодіжному середовищі; спонукання молоді до віддзеркалення своєї європейської сутності та залучення молодих людей до дискусії щодо свого майбутнього і майбутнього Європейського Союзу. При цьому методи реалізації проектів не відрізняються новизною та інноваційністю. Використовувалося таке: неформальна освіта (тренінги, курси, семінари, колоквиуми, зустрічі тощо),

пропаганда, видання (посібники, буклети тощо), обміни груп молодих людей віком від 13 до 25 років, групові проекти (розроблені на місцевому, регіональному та національному рівнях, а також міжнародні проекти для молоді віком від 13 до 30 років), акції щодо створення волонтерських служб, оперативні гранти [17; 18].

Запровадження технології проектування в соціальну сферу для молоді, яка проживає в проблемних неблагонадійних громадах, також проводилося здебільшого педагогічними та психологічними методами щодо забезпечення навичками, які необхідні для поліпшення соціального й економічного оточення через створення проекту. Узагальнено можна виокремити такі методи: створення молодіжного клубу, інтернет-кафе на території громади, залучення до цього процесу молоді; надання професійної підтримки молоді та проведення консультацій для неї; мотивація молоді, її особистісний розвиток, участь у регенерації місцевої громади; тренінги для волонтерів і громадських лідерів; заходи (спортивні, позаурочні, літні ігри, культурні, митецькі); індивідуальну роботу з молоддю для соціальної реабілітації; навчання комп'ютерних технологій [19].

2008 року громадським організаціям властиво продовження використання інтерактивного навчання щодо створення психологічно комфортних умов навчання, залучення до активного обговорення нової інформації; забезпечення можливостей індивідуального сприйняття навчальної інформації, рівноправного спілкування, ділового спілкування, навичок мислення і поведінки населення [20], а також пізнання власної ідентичності та культури, формування активної громадянської позиції через інтерактивне навчання [21]

Для 2009 р. характерна спрямованість громадських організацій на розвиток системи електронного урядування, конференції, семінари, розробку рекомендацій до національних програм, тренінги, моніторинги,

організацію навчання [22]. Для 2010 р. актуальними стають методи, які використовувались у 2003-2006 рр., – спілкування, поширення кращих практик, практичні семінари-обміни між громадськими організаціями з різних регіонів України, розробка спільних планів співпраці, розробка проектних пропозицій, освіта [23], а також 2007 р. – щодо підготовки та розробки за участю громади місцевих планів розвитку через регулярні місцеві зібрання, підвищення знань громади про демократичне врядування за участі громадян через проведення освітніх заходів, сприяння створенню організацій, що базуватимуться на принципах самоврядування та самозабезпеченості в сфері надання послуг [24].

2012 р. спостерігається використання тих же методів реалізації проектів громадськими організаціями, що і в попередні роки. Так, найбільш застосовними є проведення аналітичних досліджень; збір, систематизація і поширення кращого досвіду; тренінги; створення регіональних і національних коаліцій для просування спільних планів; проведення тематичних інформаційних кампаній; створення тематичних матеріалів і публікацій у ЗМІ; створення і поширення соціальної реклами; організація видовищних заходів (вистав, фотовиставок тощо); розробка і виготовлення інформаційно-рекламних матеріалів [25]; спільні розробки декількох громадських організацій; дискусії між ними [26].

Висновки з даного дослідження. Отже, використання методів реалізації громадськими організаціями проектів, спрямованих на суспільно-економічний розвиток держави, має широкий діапазон, утім їх можна об'єднати в кілька великих груп (за кількістю використань): педагогічні, психологічні, взаємодії, ділового спілкування. Проте відсутні методи соціального проектування громади, що сприяють саме формуванню соціуму, його цінностей, поглядів, переконань, поведінки, способу життя тощо. У цьому громадські організації програють засобам масової інформації і засобам масової комунікації.

Перспективи подальших розвідок. Думається, що далі розвідки мають бути спрямовані саме на визначення результативних методів реалізації проектів громадськими організаціями.

Список використаних джерел:

1. Постанова № 996 від 3 листопада 2010 року «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/rada>
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1035-р від 21 листопада 2007 р. «Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства» (Розпорядження втратило чинність на підставі Розпорядження КМУ від 20 червня 2012 року №389-р) : [Електронний ресурс]. – Режим досвіду: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1035-2007-p>
3. Указ Президента України № 212/2012 «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/rada>
4. Закон України «Про громадські організації»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/rada>
5. Україна за 20 років отримала понад 6 млрд. дол. «донорської допомоги»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wcu.org.ua/news/525>
6. Проекти : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ssu-poltava.org/completed_projects
7. Дебати. Методичні рекомендації щодо ведення дебатів : [навч. пос.]. – К. : А.П.Н., 2001. – 102 с.
8. Сприяння справедливим і чесним виборам 2004 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irf.ua/files/ukr/news_659_ua_doc.doc
9. Аспекты работы сообществ по решению проблем окружающей среды на местном уровне . – Донецк , 2004. - 76 с.
10. Програма «Доброчесність на практиці : програма врядування»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.kiev.ua/bc/tenders/423/>
11. Участие громады в решении проблем на местном уровне : [информ.-метод. пос.]. – Донецьк : Донецький Молодіжний Дебатний Центр, 2004. – 60 с.
12. Посібник з розвитку громад: Практичний poradnik для небайдужих / Л. О. Єльчева, І. М. Ібрагімова та ін. – Д К., Д, 2007. – 458 с.
13. Спільний польсько-український проект «Нас єднає неповносправність»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.birth-defects.org/start/ukrainian/uchelm.htm>
14. Публічна політика Європейського Союзу : Перспективи та шляхи запровадження в Україні / В. Дьомкіна, А. Донець, Т. Гладченко. – Донецьк : Донецький Молодіжний Дебатний Центр, 2006. – 90 с.
15. Соціальна політика Європейського Союзу : Перспективи та шляхи запровадження в Україні / А. Донець, В. Дьомкіна, Т. Гладченко. – Донецьк : Донецький Молодіжний Дебатний Центр, 2006. – 130 с.
16. Участь громадськості у законодавчому процесі : інформаційно-аналітичне дослідження. Лабораторія законодавчих ініціатив Програма сприяння парламенту України університету Індіани США. – К., 2006. – 48 с.

17. Програма «Молодь в дії» затверджена 15 листопада 2006 року рішенням № 1719/2006/ЕС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/youth/index_en.html
18. Управління міжнародними молодіжними проектами : [метод. пос.] / А. Донець, Я. Боренько, В. Дьомкіна. – Донецьк : Донецький Молодіжний Дебатний Центр, 2007. – 113 с.
19. Молодежная работа. Организация работы с молодежью в громадах : [Метод. пос.]. – Донецьк : Донецький Молодіжний Дебатний Центр, 2007. – 93 с.
20. Протидія корупції : Тренінговий курс для молоді / В. Дьомкіна, А. Донець, С. Гордейчук. – Донецьк : Донецький Молодіжний Дебатний Центр, 2008. – 43 с.
21. Вчимося бути толерантними : Тренінговий курс для молоді / О. Собченко, А. Донець, В. Дьомкіна. – Донецьк : Донецький Молодіжний Дебатний Центр, 2008. – 50 с.
22. Роль та участь громадських організацій України в моніторингу Європейської політики сусідства : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sektor-3.org/?module=fn&a=305&h=rol_ta_uchast_gromadskikh_organizacii_ukraini_v_monitoringu_evropejskoi_politiki_susidstva
23. Конкурс «Обмін кращими практиками самоорганізації та громадської діяльності між неурядовими організаціями України» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aej.org.ua/competitions/303.html>
24. Програма сприяння розвитку місцевого самоврядування «Доброчесність на практиці : програма врядування» представництва Організації Об'єднаних Націй в Україні : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irshava.org/>
25. Конкурс грантів для жіночих громадських організацій України, Молдови та Білорусі : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gurt.org.ua/news/grants/15527/>
26. Чемпіонат з комперативної аналітики «Ідеї світу для розвитку України» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cdr-ukraine.org/projects.html>